

अथ पञ्चमोऽनुवाकः ।

(१) चतुर्थेऽथस्य जलावगाहनमुक्तं पञ्चमे महर्त्विजामश्व-
प्रोक्षणमुच्यते । तदेतद्विधत्ते । “चत्वार ऋत्विजः समुचन्ति ।
आभ्य एवैनं चतसृभ्योऽभिसमीरयन्ति” इति । अध्वर्युर्ब्रह्म-
होत्रुङ्गातारः ‘चत्वारः’, तदीयेन समुक्षणेन प्राच्यादिभ्यश्च-
तसृभ्यो दिग्भ्यः सकाशात् ‘एनं’ अश्वं, अभिसमीरयन्ति ‘आ-
भिमुख्येन तत्तद्दिशि सम्यगुत्साहयन्ति’ ।

(२) चतुर्णां प्रोक्षणं सङ्गृह्योक्तत्वाद्विवरातुमादावध्वर्युः
प्रोक्षणं विधत्ते । “शतेन राजपुत्रैः सहाध्वर्युः । पुरस्तात् प्रत्यङ्
निष्वन् प्रोक्षति । अनेनाश्वेन मेध्येनेष्टा । अयं राजा वृत्रं
बध्नादिति । राज्यं वा अध्वर्युः । चत्रं राजपुत्रः । राज्येनैवा-
स्मिन् चत्रं दधाति” इति । ‘राजपुत्राः’ अभिषिक्तचत्रियपुत्राः
स्वयं राज्यार्हाः । तैः शतसङ्ख्याकैः सहितोऽयं ‘अध्वर्युः’, पूर्वस्यां
दिशि प्रत्यङ्मुखः स्थित्वा तमश्वं प्रोक्षेत् । अनेनेत्यादिवध्नादि-
त्यन्तः प्रोक्षणमन्त्रः । स्पष्टो मन्त्रार्थः । ‘वृत्रं’ वारकं पापं, शत्रुं
वा, राज्यस्वरूपोऽयं ‘अध्वर्युः’, यजमानेन राज्यार्थमध्वर्युः
परीदानात् । तथाच सूत्रकारेणोक्तं । ‘ब्राह्मणा राजानश्चायं
वोध्वर्युः राजाया ममापचितिः सा वा एतस्मिन् यद्व एष
करोति तद्वः कृतमसदिति सम्प्रेष्य यावदज्ञमध्वर्युः राजा
भवतीति” । योऽयं राजपुत्रः स ‘चत्रं’ बलरूपः, अतस्तत्प्रोक्षणे
सति अस्मिन् यजमाने राज्येनैव सह बलं सम्पादयति ।